

TRANSHÜMANİZM
&
POSTHÜMANİZM
-Disiplinlerarası Bir Çalışma-

Editörler

Prof. Dr. Mustafa TEKİN

Doç. Dr. Muhammet ÖZDEMİR

Eskiyeni Yayınları: 105

TRANSHÜMANİZM & POSTHÜMANİZM

-Disiplinlerarası Bir Çalışma-

Editörler

Prof. Dr. Mustafa Tekin

Doç. Dr. Muhammet Özdemir

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak

FCR

Baskı ve Cilt

VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1

Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71

Sertifika No: 47479

1. Baskı: Aralık 2021

ISBN: 978-625-7673-18-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1

Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60

Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

TRANSHÜMANİZM
&
POSTHÜMANİZM
-Disiplinlerarası Bir Çalışma-

Editörler
Prof. Dr. Mustafa TEKİN
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ----- 9

BİRİNCİ BÖLÜM

TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM KAVRAMLARI

POSTHUMAN KAVRAMININ ÇERÇEVESİ VE TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM LİTERATÜRLERİNİN TARİHÇESİ

Muhammet ÖZDEMİR-----	15
Giriş-----	15
1. Tekno-Ekonomi ve Politik Kapitalizm Açısından Dünya Toplumları-----	17
2. Transhümanizm ve Posthümanizm Kavramlarının Tarihçesi -----	21
2.1. Transhümanizm Kavramının Tarihçesi ve İçeriği -----	22
2.2. Posthümanizm Kavramının Tarihçesi ve İçeriği-----	29
2.3. Transhümanizm ve Posthümanizm Literatürlerinin İlişkisi-----	35
Sonuç Yerine-----	38

POSTHUMANIN YENİ ETKİNLİK ALANI VE DİJİTAL ÇAĞ İNSANINDA YAŞAMIN ANLAMI

Muhammet ÖZDEMİR-----	48
Giriş-----	48
1. Transhümanizm ve Posthümanizmde Yeni-İnsanın Etkinlik Alanı -----	48
1.1. Trans-İnsan ve Post-İnsan -----	49
1.2. Tekno-İnsan ve Dijital Kapitalizm Toplumu -----	51
1.3. Yeni-Yaşam ve “Düşünce Ekonomisi” Kavramı -----	54
2. Dijital Çağ İnsanında Yaşamın Anlamı ve Yeni-Hazcılık-----	55
2.1. Felsefe ve Sosyal Bilimlerde Yaşamın Anlamı-----	56
2.2. Yaşamın Anlamı Bağlamında Trans-/Posthümanizme Yöneltilmiş Eleştiriler	62
3. Mekanik İnsan ve Yaşamın Anlamsızlığı Tartışması-----	66
Sonuç-----	67

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE ÜSTÜN İNSAN TASAVVURU VE TRANSHÜMANİZM & POSTHÜMANİZM

Hasan OCAK -----	77
Giriş: İslam Düşüncesinde İnsan Tasavvuru -----	77
1. Ontolojik İnsan Tasavvuru ve Transhümanizm & Posthümanizm -----	84
2. Etik İnsan Tasavvuru ve Transhümanizm & Posthümanizm-----	90
3. Epistemolojik İnsan Tasavvuru ve Transhümanizm & Posthümanizm -----	95
Sonuç-----	100

İKİNCİ BÖLÜM
BİREY VE TOPLUM AÇISINDAN
TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM

BİREYİN ÖLÜMSÜZLÜK ARAYIŞI BAĞLAMINDA
TRANSHÜMANİZMİ DÜŞÜNMEK

Abdulahid SEZEN -----	107
Giriş-----	107
1. Transhümanizmde Ölüm-Ölümsüzlük Anlayışları -----	110
1.1. Transhümanist Yaklaşım -----	110
1.2. Transhümanizmde Ölümü Tanımlamak-----	112
1.3. İnsan Çabası ve Ölümü Yenmek-Ölümsüzlük -----	113
1.4. Teknolojik Çaba ile Ölümsüzlük -----	115
1.5. Ölümün Yenilmesi Mümkün mü? -----	116
1.6. Transhümanizmde Ölümsüzlüğün Anlamı -----	117
1.7. Ölümsüzlük Konusunda Transhümanistlerin Dine Yaklaşımları -----	119
1.8. Ölümsüzlük ve Mutluluk-----	120
2. Psikoloji Literatüründe Ölümle İlgili Kavram ve Kuramlar -----	121
2.1. Ölümlüğün Belirginleşmesi Kavramı -----	121
2.2. Ölüm Korkusu-Kaygısı -----	122
2.3. Ölümü İnkâr Tutumu-----	124
2.4. Ölüm Hayata Anlam Verir Yaklaşımı -----	125
2.5. Ölümsüzlük Kavramı -----	126
2.6. Ölüm ve Din: Bir Çerçeve -----	126
2.7. Din, Ölüm ve Ölümsüzlük-----	128
2.8. Ölümün Aşılması -----	130
2.9. Din-Ölüm ve Ölmekle İlgili Kaygı -----	131
Değerlendirme ve Sonuç -----	132

TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM BAĞLAMINDA
DİN VE TOPLUM

Mustafa TEKİN-----	139
1. Hümanizm-----	140
2. “İnsan” a Dair Hikâyeler -----	142
3. Hümanizmden Posthümanizme Toplumun Serüveni-----	151
4. Transhümanizm, Posthümanizm ve Toplum-----	155

YAPAY ZEKÂ, TEKNO-DOĞA, TEKNO-KÜLTÜR VE BİYO-ETİK

Levent AYDIN	163
Giriş	163
1. Yapay Zekâ	165
2. Tekno-Doğa, Tekno-Kültür	179
3. Tekillik Üniversitesi/Singularity University	186
4. Farklı Felsefi Görüşler	190
5. Biyo-etik ve Tekno-etik	193
6. Basit Problemler (İnsan Hayatını Önceleyen Durumlar)	194
7. Orta Zor Problemler (İnsan Hayatını Önceleyen Durumlar 2)	195
8. Zor Problemler (Hangi İnsan Öncelensin)	195
Sonuç ve Değerlendirme	206

BİYO-TEKNOLOJİK DEĞİŞİMLER, TIBBİ DENEYİMLER VE İNSAN BİLİNCİ (SOMA ESTETİK/GÜZELLİK ÖRNEĞİ)

Cem KARAS	213
Giriş	213
1. Soma Estetik ve Transhümanizm & Posthümanizm Kavramları	214
2. Güzellik Algısı	218
3. “Biyo-Politika”dan Hareketle Tıbbileştirilmiş Posthuman Toplumunun Güvenilebilirliği	221
Sonuç	223

DİJİTAL ÇAĞ VE ROBOTİK TEKNOLOJİ

Levent AYDIN	227
Giriş: Robotik Alanları	227
1. Robotların Şahitliği	234
2. Köle Robotlar Yerine...	237
3. Sağlık Robotları	240
4. Yumuşak Makineler (Canlı dokudaki nano-robotlar)	244
5. Beyin-Makine Arayüzleri(BMA)	247
6. Cyborgs (Siborglar/Yarı Robotlar)	252
7. Vücut Dünyaları/Body Worlds	255
8. Nesnelerin İnterneti – Endüstri 4.0	260
Sonuç: Robotik ve Akıllı Algoritmaların Avantajları ile Kullanımına İlişkin Sınırlar	271

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİN AÇISINDAN TRANSHÜMANİZM VE POSTHÜMANİZM

TRANSHÜMANİZM, POSTHÜMANİZM VE HİRİSTİYANLIK

Nuh YILMAZ -----	289
Giriş-----	289
1. Transhümanizm ve Posthümanizmin Kitab-1 Mukaddes'teki Referansları ----	295
2. Kilise Babaları/Yazarlarının Transhümanizm ve Posthümanizmi Değerlendirmeleri	299
3. Transhümanizm, Posthümanizm ve Hıristiyanlık -----	303
3.1. Transhümanizm, Posthümanizm ve Katolik Kilisesi -----	304
3.2. Transhümanizm, Posthümanizm ve Ortodoks Kilisesi -----	309
3.3. Transhümanizm, Posthümanizm ve Protestan Kilisesi -----	313
4. Hıristiyanlığın Transhümanizm ve Posthümanizm'le İlgili Endişeleri-----	317
Sonuç-----	319

POSTHÜMANİZMDE VE TRANSHÜMANİZMDE VARLIK

Mahsum AYTEPE -----	
Giriş-----	325
1. Posthümanizm ve Materyalist Ontoloji -----	328
2. Transhümanizm ve Yapay Ontoloji -----	340
3. İslam ve Fıtri Ontoloji -----	347
Sonuç-----	357

POSTHÜMANİZM VE TRANSHÜMANİZMDE BİLGİ

Mahsum AYTEPE -----	364
Giriş-----	364
1. Posthümanizm ve Melez Epistemoloji -----	365
2. Transhümanizm ve İşlevselci Epistemoloji -----	374
3. İslam ve Hidayet Epistemolojisi -----	383
Sonuç-----	390

TRANSHÜMANİZM, POSTHÜMANİZM VE ONLİNE DİN

Süleyman GÜMÜŞ-----	395
Giriş-----	395
1. Modernite İçinde Moderniteler: Transhümanizm ve Posthümanizm -----	398
2. Transhümanist ve Posthümanist Koşullarda Din -----	412
Sonuç-----	424

YAZARLAR HAKKINDA-----	431
------------------------	-----

DİZİN -----	435
-------------	-----

ÖN SÖZ

Modernliğin ortaya çıkışından bugüne kadar geçen kısa tarihe baktığımızda, aslında insanlığın yoğun ve hızlı hayatıyla karşılaşmaktayız. Bu kısa tarihi “yoğun” ve aslında “karmaşık” hale getiren temel öge hızlı değişimler olduğu kadar insanın kendisi ve dünyaya olan müdahaleleri çerçevesinde oluşan yeni formlardır. Esasen Pre-modern dönemde sadeleştirebileceğimiz birçok olay ve problemler, günümüzde insanın üretimleri bağlamında dolayımılarak karmaşıklaştırılmıştır. Bu, çok hızlı geçen reklam ya da film gösterilerini andırmaktadır. Hümanizmden transhümanizme kadar insanlığın yakın tarihteki serüveni bu gözle ve dikkatli bir şekilde okunmalıdır.

İçinde yaşadığımız çağ çok boyutlu olarak karakterize edilmektedir. İlk küresel kapitalizm bir yandan borçlanma ve tüketimi teşvik ederken diğer yandan iletişim araçlarında bu hedeflere yönelik bir gerçeklik algısı yaratmaktadır. İkincisi, insan geliştirmiş olduğu teknoloji ile yapay bir dünya yaratmış ve ardından bu yapaylığın kendi üzerinde egemen hale geldiğini görmüştür. Ayrıca modern zamanlarda insanın daha çok farkına vardığı “değiştirebilme” gücünü, gelecekte başka bir dünya yaratmak üzere seferber etmektedir. Transhümanizm ve posthümanizm kavramları tüm bu gelişmelerin kavşağında şekillenirken, farklı disiplinlerin analizine ihtiyaç duymaktadır.

Bu kitabın amacı, 20. yüzyılın son 20 yılında belirginleşmiş ve 21. yüzyılın ilk 20 yılında tüm dünyada ilgi görmüş olan transhümanizm ve posthümanizm literatürlerinin birbirinden oldukça uzak görünen disiplinler açısından anlamlandırılmasıdır. Esas itibarıyla teknolojideki gelişmelerin sağlık, mühendislik ve iletişim alanlarında daha yoğun bir etkiye sahip olmasının ardından 1990’lı yılların sonu ve 2000’li yılların başından itibaren neredeyse bütün insanların yaşamı teknolojiye bağımlı hale gelmiştir. 2000’li yıllarda önce internet ve ardından sosyal medyanın günlük yaşamda kayda değer bir yer edinmesi ve nihayet 2019 yılında Çin’in Vuhan kentinde ortaya çıkarak tüm dünyaya yayılan ve 2022 yılı arifesindeki şu zamanlarda hâlâ etkisini sürdüren Koronavirüs Pandemisinin içerisinde biyo-teknoloji, nanoteknoloji gibi sağlık endüstrisini yönlendiren alanların insan yaşamı ve bilincindeki etkilerini araştıran iki literatür çok dikkat çekmiştir. Transhümanizm ve posthümanizm literatürleri felsefe ve sosyal bilimler düzeyinde insan-insan ilişkilerinin yeni içeriği ve geleceği, sağlık ve mühendislik düzeyinde insan-teknoloji ilişkilerinin bir neticesi olarak yeni olanaklar elde etmiş insanın (*posthuman*) daha kolay ve mutlu yaşamı ve bu yaşamın ekonomisi, ayrıca salt felsefe ve ilahiyat seviyesinde yeni-insan veya gele-

cek insanı olarak posthumanın yeni bilincinin kapsamı, transhümanizm ve posthümanizm literatürlerinin tarihsel deneyimler bakımından tamamlanması gereken eksiklikleri ve dinlerin iki literatürle geleceği gibi konular bakımından değerlendirilmektedir.

Biyolojik ve fizyolojik açılardan durumu iyileştirilmiş, güçlendirilmiş ve yetkinleştirilmiş insanın bilincini ve yeni yaşamını inceleyen literatürün adı olan transhümanizmin Türkçede sağlık bilimleri, mühendislik bilimleri, sosyal bilimler ve din bilimlerini bir araya getiren bir değerlendirmesi yapılmamıştır. Toplumsal iletişim ve işbölümü bakımından belirli bir insan alışkanlığının ve hatta tabiatta insan-merkezcilik gibi bütün türçülüklerin geride bırakıldığı bir çeşit insan-insan ve insan-tabiat ilişkilerini öngören literatürün adı olan posthümanizmin de Türkçede disiplinler arası bir değerlendirmesi yapılmış değildir. Elinizdeki kitap özellikle İngilizce ve başka uluslararası dillerde iki literatüre ilişkin geliştirilmiş kuramların Türkçede disiplinler arası bir değerlendirmesini yapmaktadır. Birbirinden farklı çalışma alanlarından toplum dokuz araştırmacı, akademisyen ve hekimin çalışmalarını bir araya getiren bu kitapta Doç. Dr. Muhammet Özdemir, transhümanizm ve posthümanizm kavramlarının tarihçelerini ve iki literatürün birbirleriyle ve yeni-insan kavrayışıyla ilişkisini; Doç. Dr. Hasan Ocak, modern öncesi İslâm düşüncesinde üstün-insan arayışlarının içeriğini; Doç. Dr. Abdulvahid Sezen, bireyin ölümsüzlük arayışıyla transhümanist ve posthümanist düşünceler arasındaki ilişkiyi; Prof. Dr. Mustafa Tekin, transhümanizm, posthümanizm ve toplum arasındaki yeni sorun alanlarını; Doç. Dr. Levent Aydın, yapay zekâ, tekno-doğa, tekno-kültür ve biyo-etiği; Op. Dr. Cem Karas, biyo-teknolojik değişimler, tıbbi deneyimler ve insan bilinci ile soma estetik arasındaki ilişkileri, yine Doç. Dr. Levent Aydın, dijital çağ ve robotik teknolojiyi; Dr. Nuh Yılmaz, transhümanizm, posthümanizm literatürleri ile Hıristiyan teolojisi arasındaki ilişkileri; Doç. Dr. Mahsum AYTEPE, transhümanizm ve posthümanizmin varlık ve bilgi anlayışlarıyla İslâm kelâmının varlık ve bilgi anlayışları arasındaki ilişkiyi ve nihayet Dr. Süleyman GÜMÜŞ, transhümanizm, posthümanizm ve online din arasındaki kuramsal ve eylemsel bir araya gelişleri incelemektedir.

Sadece yazma süresi ve kitap bölümlerinin bir araya getirilmesi süresi bile bir yılı bulmuş olan bu kitap, içeriği itibarıyla Türkçe literatürde ilk kez yayınlanan bir kitap olma özelliğini edinmiştir. Hem transhümanizm ve posthümanizm literatürlerini birlikte ve kapsamlı ele alması bakımından, hem tıp, mühendislik, felsefe, sosyoloji, psikoloji, eğitim ve ilahiyat (teoloji) gibi birbirinden çok farklı alanların uzmanlarını bir araya getirmiş olması bakımın-

dan ve hem de neredeyse bütünüyle uluslararası dillerde geliştirilmiş literatürlerle dayanması bakımından bu kitap Türkçede yayınlanmış ilk kitap olarak literatürdeki yerini almaktadır. Kitabın planlanması ve yazılması süreçlerinde araştırmacı, akademisyen ve hekim yazarlar birçok ailevi ve iş yoğunluklarına rağmen çevrimiçi olanaklarla bir araya geldiler ve sürekli bu kitap projesini yeniden etüt ettiler. Bu etütlere birçok bilim insanı, uzman ve sahada sağlık, teknoloji ve iletişimi birlikte yöneten uygulamacılar katıldılar. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Mersin, Kırklareli, Amasya ve Muş gibi birbirinden farklı şehir, üniversite, kurum ve toplumsal çevrelerden uzmanlar bir yıl boyunca birçok kez bir araya gelerek bu kitabı mümkün kıldılar.

Bu bağlamda birçok kişiye ve kuruma teşekkür etmek gerekmektedir ki, Eskişeni Yayınları ve Hüseyin Nazlıaydın Beyefendiye, Prof. Dr. İhsan Toker ve öğretim görevlisi Caner Gürel'e, tanınmış bir soma estetik uzmanı olmanın dışında Karşıyaka Basketbol Spor Kulübü'nün Başkanlığını yürütmekte olan Op. Dr. Cem Karas'a ve burada ismi anılmamış birçok kişiye teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Mustafa TEKİN
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEMİR
İstanbul 2021